

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Responsa Moralia In Causis Justitiæ Commutativæ De Restitutione & Contractibus

Heislinger, Anton

Ingolstadij, 1726

Casus X. De fraudulento Mendico.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40194

Imputetur causæ principali. Negatur. Talis mandans fuit causa, sine qua famulus cerevisiam non subtraxisset, cum ista non attentaverit, nisi motus & coactus à mandante suo hero: ergo huic est magis adscribendum damnum, non secus ac ipsi iudici condemnanti magis adscribitur occisio innocentis hominis, quam amputanti caput carnifici.

CASUS X.

De fraudulento Mendico.

Quidam Dominus Studiosus providentiam formicarum imitatus ut sibi de peculio ad sui sustentationem in futurum annum necessario prospiceret, diversa quædam monasteria, aliisque illustrum Dominorum aedes durantibus vacationibus autumnalibus adire decrevit: ut autem liberaliores erga se hos Patronos experiretur, aliquot exemplaria catalogi, in quos nomina eorum, quæ ad gradum Baccalaureatus ex Logica nuperimè promoti fuerant, pro se imprimi, atque in primo numero suum nomen locari jubet, ut suis benefactoribus unum exemplar offerre possit, infallibile sui profectus & capacitatis argumentum. Ingeniosa etiam hæc machinatio tam feliciter successit, ut in plurimis locis Talerum, florenum integrum, aut saltem medium acceperit, & notabilem quantitatem, quæ triginta circiter florenos conficiebat, domum retulerit. Occasione hujus casus.

Q. 1. An donatio, vel quilibet alius contractus cum errore circa substantiam celebratus, valeat?

Q. 2. An valeat contractus gratuitus, si deceptio non versans circa substantiam, contractui tamen causam dederit?

Q. 3. Quid juris, si deceptio incidit in contractum?

Q. 4. Quid ad nostrum casum sit respondendum?

SYNOPSIS.

1. Ex quonam hujus casus resolutio sit desumenda.
2. Explicatur essentia doli.
3. Et quot modis fraus aliqua intervenire possit?

§. I.

Resolvitur primum quæsitum.

An contractus celebratus cum errore circa substantiam commissus valeat?

4. Desinitur error in genere acceptus.
5. Et quandonam circa substantiam fiat, innuitur.

○ 2

6. Uti

6. Uti etiam, quid de substantia alijus contractus habendum sit. errore circa substantiam est nullus.
7. Omnis contractus celebratus cum

§. II.

Resolvitur secundum Quæsitum.

An valeat contractus gratuitus si Deceptio non versetur circa substantiam, Dederit tamen contractui causam?

8. **Q**uidnam sit, errorem dare causam contractui? cum errore circa causam & motivum principale illorum.
9. Error iste à diversis provenire potest. 13. Omnis donatio liberalis debet esse omnino voluntaria.
10. Ex contractibus alii sunt onerosi, alii gratuiti. 14. Neque sequitur ex nostris principis, nullam esse eleemosynam pauperi ut probo datam, si sit improbus.
11. Alii bone fidei, alii stricti Juris &c.
12. Contractus gratuiti, qualis est donatio, sunt irriti, si celebrati sint 15. Quenam ratio motiva habenda sit pro principali, ostenditur.

§. III.

Resolvitur tertium Quæsitum.

An contractus valeat, & illum rescindendi jus habeat deceptus, si dolus in contractum duntaxat incidit?

16. **Q**uidnam sit dolus incidere in contractum? bilis contractus erit, si ignaro altero contrahente unus deceptus fuerit, quin inæqualitas intercesserit.
17. Contractus cum dolo incidente celebratus valet. 21. Qualiter contractus sit reducendus, si deceptus pretium rigorosius majus ob dolum incidentem expenderit.
18. Reducendus tamen ad æqualitatem erit, si inæqualitas ob dolum intervenerat.
19. Nulla tamen ratio decipienti superest, ut vel contractum rescindat vel ad æqualitatem reducat. 22. Decipiens stare contractu debet, si deceptus illud solvat pretium, quo rem remoto dolo alius decipiens vendidisset.
20. Firmus quoque, atque immuta-

§. IV.

Ultimata resolutio propositi casus.

23. *Si studiosus re ipsa non erat pauper, nulla fuerat donatio.*
24. *Idem dicendum si ut supremam lauream recipere posset, subsidium expetens intentione eandem accipiendi, caruit.*
25. *Vel deceptio circa primum gradum in Baccalaureatu erat in donationibus causa motiva principalis.*
26. *Si autem in contractum incidit, donatio non est quidem omnino irrita, invalida tamen, & à decipiente rescindenda.*
27. *Nisi donatores voluerint illam ut pauperi factam subsistere supposita quoque deceptione.*
28. *Laymani de nostro casu opinio.*
29. 30. 31. *Et rationes contra deceptorem.*
32. *Rationes faventes studioso.*
33. *Et solutiones argumentorum ipsius nimis faventium afferuntur.*
1. Diverse hæ, arque à diversis factæ donationes cum non sine dolo fraudulento supplicantis donatarii contigerint, hinc solutio presentis casus ex valore, vel nullitate contractus cum deceptione celebrati desumenda erit.
2. Petrus Navarr. *L. 2. de restit. c. 1. n. 52.* Rebellus *1. p. lib. 1. de contract. sect. 1. n. 2.* Molina *disp. 299.* Dicastillo *de just. lib. 2. tract. 3. disp. 1. dub. 6. n. 59.* definiunt dolum, quod sit machinatio, seu deceptio, qua quis decipit alterum dicto, vel facto, vel omissione ejus, quod dicere, vel facere tenebatur.
3. Ejusmodi modò descripta deceptio potuit contingisse vel circa substantiam contractus vel solummodo circa hujus qualitatem: item circa causam motivam principalem, vel tantum circa causam impulsivam, ac minus principalem. Item dolus potuit dedisse causam contractui, & hunc antecessisse, in quantum illo existente contrahitur, quod tamen non fieret, eo non existente: aut solum in contractum incidisse, in quantum errore existente fit quidem contractus, eo tamen non existente tamen fieret.

Primò igitur examinabimus, quandonam cum tali dolo celebrati contractus valeant vel non: postea quid de valore harum donationum censendum sit, subjungemus.

§. I.

An contractus celebratus cum errore circa substantiam commissio valeat?

Error in genere acceptus, & prout sub se dolum tanquam speciem

ciem includit, dicitur, esse iudicium falsum de re, de qua aliquid iudicatur,

5 Commititur autem error vel dolus circa substantiam, quando erratur circa aliquid, quod est substantiale contractui; ut si volo emere aurum, mihi loco huius vendatur auricalchum: aut si volens contrahere cum Caja sponsalia, aut nuptias, cum Bertha contraham.

6 Exoritur modò quæstio, ex quo desumendum, quòd hoc, vel illud sit potius de substantia contractus à me celebrati, quàm non? circa hoc notandum, posse aliqua esse de substantia unius, quin sint de substantia alterius contractus. Hac ratione persona celebrans matrimonium est de huius substantia, non autem de substantia venditionis. Sanchez *Lib. 4. c. 2. n. 11.* asserit, errorem circa substantiam dari, quando notabiliter variat à re cogitata. Juxta alios, quando deceptio versatur circa substantiam, vel objectum rei promissæ &c. Vel circa materiam contractus. Layman *cap. 5. de contract.* defendit, substantiam rei in contractu nequaquam absolutè spectandam esse, sed in ordine ad voluntarium actum, seu ipsum contractum; ita quidem, ut illud objectum substantiale dicatur, circa quod voluntarius actus per se, & non per accidens versatur. His præmissis.

7 Dico: omnis contractus celebratus cum errore versante circa substantiam rei est ipso jure nullus,

ita communis omnium & probatur 1. ex lege, *Labeo 41. ff. de contrahenda empti: ex lege qui officii: ff. de contrah. empt. §. fin. & lege sua rei: eodem tit.* Probatur 2. ratione, ubicunque non datur consensus in contractum, v. g. in venditionem, ibi non est venditio: atqui quando erratur circa substantiam, non datur consensus in contractum: prob. m. errans v. g. vult emere aurum, non autem auricalchum: ergo, si datur deceptio in substantia, & loco auri eidem venditur auricalchum, non datur consensus in hunc contractum, seu venditionem. Confirmatur. Ad valorem cujuslibet contractus necessarium est voluntarium, sed ubi deceptio datur circa substantiam, non datur voluntarium: ergo ubi datur error circa substantiam, non valet contractus; quod totum procedit, si deceptio proveniat ab altero contrahente, si decepto, si de tertio. Item si pretium sit æquale rei emptæ, si inæquale: si deceptus habitualiter ita fuerit constitutus vel non, ut non obstante hoc errore nihilominus contraxisset, modò nullo exteriore signo hanc suam habitualem, vel actualement constitutionem alius manifestaverit, eò quòd ad valorem contractus humani non sufficiat merus quidam internus, & nullo exteriore signo manifestatus consensus. Accedit, quòd hæc ratio duntaxat evincat, quòd contractus cessante errore celebrandus, foret

vali-

validus, nondum autem probet, tiam celebratus de facto sit voluntarius.

§. II.

An valeat contractus gratuitus, si deceptio non versetur circa substantiam, versetur tamen circa motivum principale, Et ut tale Dederit contractui causam?

8 **N**ot: superius à nobis insinuatam, deceptionem, errorem vel dolum tunc dare causam contractui, v. g. emptioni: quando emens non erat empturus, nisi talis deceptio, error, vel dolo intercessissent, ita ut ab his contrahens ad contrahendum fuerit inductus. v. g. emo equum, hunc non empturus si scirem esse illum inutilem ad cursum: deceptio talis dicitur dedisse causam huic contractui. Hoc ipsum autem duplici modo fieri potest. possum enim decipi circa motivum principaliter à me per talem contractum intentum; vel circa aliud, quod principaliter quidem non intendo, si tamen scirem illud non adesse, non contraherem. v. g. habeo domi tres equos albi coloris; volo habere quartum ejusdem coloris; primum motivum emendi equum est color albus: si ergo in hoc decipior, deceptio dat causam contractui, & versatur circa motivum principale; quòd si autem non intendam plures similes equos coloris albi comparare, sed ex affectione quadam ad colorem album emam equum, qui licet non sit albus, pro tali tamen mihi venditur: error non versatur circa motivum principale, dedit tamen causam

contractui, si non emissem, posito quòd scivissem illum non esse album.

9 **Not. 2.** Deceptionem talem posse provenire ab altero contrahente, qui vel culpabiliter, hoc est, dolo, vel inculpabiliter atque sine dolo, me inducat ad talem rem emendam; vel ab ipso contrahente, qui se ipsum decipit, aut à tertio, cum vel absque cooperatione alterius contrahentis.

10 **Not. 3.** Contractus alios esse onerosos & alios merè lucrativos: illi sunt, qui utrinque obligationem mutuam producunt: hi autem, qui non utrinque, sed ex una duntaxat parte obligationem pariunt.

11 **Not. 4.** Contractus alios esse bonæ fidei, alios stricti juris: primi generis sunt emptio, venditio, locatio, conductio, mandatum, depositum, societas, pignus, commodatum, permutatio, & alii qui adhuc alii. Contractibus autem stricti juris annumerantur promissio liberalis: stipulatio: donatio; mutuum: feudum; Emphyteusis: his præmissis.

12 **Dico** contractus gratuiti, uti sunt donationes gratitæ, legata, institutiones hæredis, & similia; nec non etiam onerosi tam bonæ fidei,

fidei, quàm stricti juris sunt irriti, si celebrati sint ex errore versante circa causam, & motivum principale illorum, undecunquod hic error proveniat. Ita sentiunt Medina de rebus vest. q. 2. Navar. in manu. cap. 18. n. 6. Sylve. verbo pactum q. 4. Molina tract. 2. disp. 209. §. sit ergo conc. Lugo de just. disp. 22. sect. 6. n. 69. saltem quoad contractus gratuitos: nobiscum etiam absolute sentire videtur. num. 93. ejusdem sectionis sextæ. Layman. lib. 3. tract. 4. c. 5. n. 3. Dicast. de just. lib. 2. tract. 3. Disp. 1. dub. 6. n. 75. Valquez 1. 2. Disp. 30. cap. 4. n. 25. Valentia Sanchez lib. 10. de matrimonio: Disp. 9. n. 15. Prob. conc. vel collator hanc dispositionem fecit expressè sub hac conditione de presenti, aut de præterito? vel hanc quidem non expressit, interea tamen scitur, actualiter illius animum hunc fuisse? in utroque casu si talis causa; vel motivum principale, non subsistit, nulla erit dispositio; ergo &c. probatur m. quoad primum membrum: ad hoc ut dispositio facta sub aliqua conditione valeat, requiritur, ut hæc sit purificata & impleta; atqui non fuit impleta, si commissus error fuit circa causam & motivum principale: ergo. Probatur etiam 2. membrum: dispositio procedens ex animo ita constituto, ut licet hanc conditionem non expresserit, actualiter tamen eandem subintellegerit, est virtualiter ex intentione disponentis conditionata; ergo non imple-

ta conditione, etiam non subsistet. Prob. 2. Causa motiva formalis determinat donationem, ita ut ab illa omnem vim, ac mensuram suam accipiat: ergo si circa illam error commissus fuerat, donatio est nulla: ant. constat: intentio enim finis determinat: sed causa formalis principalis motiva est intentio finis: ergo &c. prior conse: etiam prob. error commissus circa substantiam annullat donationem, sed talis est circa substantiam, nam finis intentus intrinsecè per donationem vel maxime spectat ad substantiam. 13

Prob. Conc. 3. quando substantia donationis est involuntaria, contractus est nullus: atqui in hoc casu substantia donationis est involuntaria. Prob. m. est deceptio circa principale motivum donationis: ergo substantia donationis est involuntaria: prob. conf. principale motivum donationis est vel maxime quid substantiale donationis, ergo &c. Prob. a. intentio finis, ac motivi principalis determinat ad donationem: ergo est quid substantiale actus. 14

Dices, talem donationem futuram duntaxat involuntariam mixtè, non autem simpliciter: contra est, omnis donatio liberalis debet esse omnino voluntaria, ita ut non sufficiat voluntaria mixtè, prob. ideo solutio usuræ est invalida, neque dominium transfert, quia non est omnino, sed mixtè tantum voluntaria ergo &c. 2do dicimus eandem nullo modo voluntariam esse.

Dices 2, sequi invalidam esse Ele-

Eleemosynam, quam ex duobus pauperibus largior potius Petro, quam Paulo, quia illum iudico hoc esse magis probum, casu, quo hoc sit falsum: atqui hoc est contrarium communi: ergo &c. Respondeo: Dist. foret talis eleemosyna nulla, si probitas fuerat motivum principale, con. si non fuerit, neg. M. & Dist. m. est contra communem, quia communiter & ordinariè talis probitas non est causa, & motivum principale: conc. si foret: neg. aliud est, me esse ita dispositum, ut, si scirem causam, ob quam confero alteri beneficium, non subsistere, hoc illud revera non conferrem: & aliud, quod si scirem, causam non subsistere, me velle collationem illam esse nullam; hoc posterius non autem prius invalidam semper reddit collationem gratuitam, quia multi nolunt suam gratuitam donationem esse nullam, licet postea cognoscant causam aliquam, à qua ad illud conferendum fuerant permoti, non adfuisse.

Dices 3. Non possumus explicare, quodnam motivum habeat rationem causæ formalis principalis, & quod minus principalis ac impulsivæ tantum: ergo &c. Resp. juxta Layman. lib. 3. de just. tract. 4. c. 5. n. 4. illud motivum vocandum esse causam extrinsecam, atque impulsivam tantum, quod voluntatem quidem movet in genere causæ finalis, adeò, ut nisi voluntas etiam illà impelleretur, sæpè non veller: non tamen movet principaliter. Quòd si urgeamus Laymanum: quidnam itaque requiratur, ut aliqua ratio possit dici movere principaliter: reponit, ut per se moveat voluntatem, tanquam pars substantialis objecti ejusdem, ideòque ex se sit sufficiens ad disponendam voluntatem, postquam excitata est ad volendum, ut velit suum actum firmum esse, atque efficacem, si causa illa seu motivum subsistat, etsi alia forsit minus principalis non subsistat.

§. III.

An contractus valeat, & illum rescindendi jus deceptus habeat, si dolus in contractum duntaxat incidit?

16 **I**ncidere in contractum dicitur deceptio, quando etiam cognita deceptum à contractu simpliciter, faciendo nequaquam absterruisset. Circa quod etiam advertendum, an hæc deceptio ab altero contrahente dolosè, vel inculpabiliter: aut denique ignavis contrahentibus à tertio causata fuerit.

Dico primò, si dolus vel deceptio tantum dicto modo in contractum incidit, nequaquam contractus fuit invalidus quoad substantiam; consequenter deceptore volente contractum sustinendum esse. Ita sentiunt Conrad. Joann. Medina Angel Sylvester, Molina Disp. 352. conc. 4. Lugo de Just. Disp.

Disp. 22. sect. 6. num. 97.

Probat: in tali casu dolus nequaquam fuit causa contractus: ergo fuit validus & sustinendus est quoad substantiam: prob. ant. contractus erat futurus, licet dolus non intervenisset: ergo non dedit huic causam: conf. prior etiam constat: deceptus verè consensit in hunc contractum quoad substantiam; & ponitur etiam consensurus, licet scivisset deceptionem aliquam intervenire: ergo non habetur ratio, ob quam ille contractus quoad substantiam non sit sustinendus.

18 Dico 2. Si tali deceptione dolosa alter inductus fuerat, ut plus daret, vel minus acciperet, quam secluso dolo deceptus daturus aut accepturus fuisset, contractus quidem validus, reducendus tamen ad æqualitatem erit, damnūque refarciendum, quod ratione doli alter acceperat. Ita habetur *ex lege, si dolo Cod. de rescin. vend. ex lege 3. §. ultimo ff. pro socio & ex lege dolo vel metu: cod. de inutilibus stipulat: junctis glossis iisdem in juribus*. Idem tenent Glossa & Barth. *lege: & eleganter: in princ. ff. de dolo: item Panormitanus cap. cum dilecti. n. 6. & sequentibus: de empt. & vendit. Conradus de contract. in summano totius operis ad q. 57. dicto 14. una cum dicto 1. 2. ibi sub junctis*. Molina *de justit. tract. 2. disp. 259. §. secundum discrimen est*; cūans Covar. Alvar. Valas. *asserens esse communem Doctorum*.

Prob: con. etiam ratione: excef-

sus & totum illud augmentum fuit injustè per dolum extortum supra justum pretium; ergo erit restituendum, prob. conf. si totus contractus etiam quoad substantiam acceptus fuisset dolo extortus dante illi causam, posset totus rescindi vi injuriæ decepto illatæ: ergo si excessus ille est taliter extortus, etiam ille erit restituendus.

Dico 3. in casu, quo dolus incidit in contractum, probabilis non futuram optionem decipienti, ut vel contractum simpliciter rescindat, vel reducat illum ad æqualitatem. Ita Conrad. & Medina, Covar. 2. *variar. resolu. c. 4. n. 11*. Molina *de just. tract. 2. disp. 352. contra Angel. & Sylvest.*

Prob. facultas rescindendi contractum dolo suo initum est magnus favor: ergo cum nemo ex malitia sua debeat referre favorem atque commodum, non debet hæc facultas concedi deceptoris.

Conf. neque vi juris naturalis, neque vi juris positivi deceptor hanc facultatem habet: ergo eidem hæc non competit. Quod vi juris naturalis non habeat, constat: quod neque vi juris positivi, probatur negativè.

Conf. 2. juxta dicta neque deceptor habet facultatem invito deceptore rescindendi contractum: ergo multo minus habebit decipiens, cum causa innocentis sit melior causa nocentis.

Dico 4. casu, quo unus contractuum fuerit deceptus; ignorante altero

altero contrahente: insuper nulla inaequalitas in contractu commissa: in utroque foro contractus validus & firmus erit, ita ut nullam mutationem facere necesse sit. Ita Molina *tract. 2. Disp. 353.* ratio est, quia nullum fundamentum, aut ratio habetur dissolvendi, aut immutandi in aliquo celebratum contractum.

21 Dico 5. si dolo incidente seu non dante causam contractui, ultra pretium rigorosum a decepto res emptae fuerit: non semper reducendus contractus, & restituendus excessus erit supra pretium illud iustum, quod de facto deceptus dedisset, si nullus dolus intercessisset: ita Lugo *de contract. in genere: Disp. 22. sect. 6. n. 97.*

Ut melius conclusio intelligatur, in memoriam revocandum, pretium rei aliud esse rigorosum seu summum, aliud infimum, aliud medium: quod si ergo ob dolum incidentem in contractum res emptae fuerit 30. flor. cum tamen rigorosum illius pretium confecerit solum 25. medium 20. & infimum 15. florenos: in hoc casu certum est, excessum supra 25. florenos, qui faciebant pretium summum, restituendum esse: quod si ergo deceptus semoto dolo rem istam non emisisset 25. sed 15. duntaxat florenis, movetur quaestio, num decipiens restituere universaliter, ac semper debeat 10. florenos, hoc est excessum ultra pretium infimum, quo ponitur rem emptae deceptus remoto dolo? & ad

hoc quaesitum responsio nostra est negativa, & dicimus, examinandum esse, quo pretio ipse decipiens semoto illo dolo alias illam rem vendidisset, ita, ut si iste non aliter nisi summo & rigoroso pretio rem illam vendidisset, nequaquam plus restituendum sit, quam excessus supra rigorosum pretium.

Prob. decipiens non potest cogi, ut rem suam vendat pretio infimo, sed potest illam distrahere etiam pretio summo, modo iusto: ergo solum debet decepto offerre excessum supra pretium rigorosum, aut si huic deceptus nolit acquiescere, poterit rescissionem contractus facere.

Prob. 2. ex dolo commisso solum tenetur venditor deceptum emptorem reponere in eo statu, in quo fuisset non posito dolo: atqui deceptus emptor hac ratione constituitur in eo statu, in quo fuisset non posito dolo: prob. m. status ille consistebat in hoc, ut rem vel tanti emeret, quanti illam vendidisset deceptor: vel ut illam non emeret, sed retineret suum pretium, quod dedit. Ergo si emptor vel restituit totum pretium acceptum, vel excessum supra id, quo vendidisset secluso dolo, reponit deceptum in priorem statum, in quo fuisset secluso dolo.

Dico 6. si dolus non dedit causam, sed tantum incidit in contractum, decipiens autem non posito dolo verè daturus de facto erat rem, vel contractum celebraturus minori

nori pretio: insuper deceptor velit illo pretio stare, debet deceptor sustinere, & non poterit rescindere contractum, ita Lugo *cit.* *Disp. 22. de contract. in genere sect. 6. n. 99. idem tenet Molina Disp. 352. post 4. concl.*

Prob. conc. Decipiens debet de-

ceptum restituere in illum statum, in quo fuisset semoto dolo. Ergo si dolo semoto decipiens rem illam venditurus esset minori pretio, & deceptor empturus, debet in hoc consentire decipiens, & sustinere contractum.

§. IV.

Sequitur ultima resolutio propositi casus.

Perpena substantiâ hujus casus colligimus deceptionem nostri domini studiosi in eo consistisse, quod oblatione consulti catalogi diversos permoverit ad dandam sibi eleemosynam, eò quod judicaverint, eundem subsidio charitativo dignissimum, quod tanta diligentia ad dialecticam incubuerit, ut primum locum ex tanto numero candidatorum in promotione ad gradum Baccalaureatus fuerit consecutus; verum cum in hoc ex nequitia supplicantis decepti fuerint, deducitur, errorem circa causam motivam in his circumstantiis versatum fuisse. Tota igitur difficultas ad id redigitur, utrum hæc ratio persuadens ad succurrendum supplicanti habuerit rationem motivi cujusdam principalis, intrinseci; vel solius cujusdam cause impulsivæ, extrinsecæ, ac minus principalis, quæ etiam cognita deceptum à contractu non absterruisset. Si hoc posterius ponamus verum, juxta dicta in immediatè antecedente §. à restitutione absolutus erit, non autem si prius supponamus verum esse,

Dico primò, si studiosus noster non erat reipsa pauper atque indigus, & insuper deceptio accesserat, non poterit acceptam summam retinere. Ratio petitur ex dictis; quia tunc commissus error fuerat circa substantiam, donatarium scilicet, cujus solummodo paupertatem volebat donans hac donatione sublevare: ergo est involuntaria, quia non subsistebat causa motiva formalis principalis.

Dico 2. Etsi verè pauper fuerit supplicans, si tamen aliquod subsidium expetiverat in hunc expressum finem, ut haberet, ex quo sumptus pro gradu magisterii accipiendo faciendos acciperet, ipse autem nec animum habuit hunc gradum accipiendi, neque mutatà postmodum mente acceperat; non poterit emendicatam hanc summam retinere; probatur: Prælati donabant præcisè ob hunc à supplicante expressum finem tanquam finem principalem, & sub hac conditione sine qua non: ergo si hic non datur, tanquam data ob causam causâ non secuta, donatio nulla est, & acceptum

acceptum erit restituendum, quin-
imo restituito videtur facienda, mo-
dò, dum petiverat, non habuerit ani-
mum accipiendi gradum, licet po-
stea hunc mutando acceperit: quia,
quòd ab initio non subsistit, tractu
temporis non convalescit; nisi pie
prælumamus de liberali donantium
affectu, eos contentos esse, modò
suam intentionem in hoc donata-
rius mutaverit.

25 Dico 3. si verè pauper fuerat, &
omissa intentione accipiendi Magi-
sterium sola deceptio circa primum
locum in gradu Baccalaureatus fue-
rat motivum principale donationis,
pariter fuerat nulla donatio. Quod
totum constat ex concl. 1. §. 2.
n. 12.

26 Dico 4. si hæc deceptio erat tan-
tum conditio accidentalis & moti-
vum secundarium, impellens, at-
que extrinsecum, non illa quidem
omnino irrita; invalida tamen &
rescindibilis fuit. Ita Lessius *Lib. 2.
de Just. cap. 18. dub. 17. n. 129.* ra-
tio est, ipse supplicans donatarius de-
derat scienter, atque malitiosè cau-
sam huic deceptio: ergo: &c. prob.
hæc sua malitià per fraudem extorsit
accepta, consequenter injuriam
donantibus intulit: ergo ad hæc
reparandam obligabitur.

27 Dico 5. si donantes benefacto-
res actu vel habitu, ita fuissent con-
stituti, ut licet non voluissent do-
nare, si scivissent causam esse sup-
positivam; nihilominus tamen, qui
dederunt, noluerint suam donatio-
nem esse irritam, quia sciunt pau-

peri esse factam: posse acceptam
ab illis summam retineri, ratio est,
quia in hoc donantes consenserunt.

Superest igitur, ut concludamus, 28
quidnam de mente deceptorum sit
prælumendum? Laymanum si con-
sulamus, reponet ille *Lib. 3. de Just.
tract. 4. cap. 5. n. 4.* in dubio contra
accipientem quemvis possessorem
prælumendum esse, si rei possessio-
nem mala fide inceperit, eò quòd
solummodò bonæ fidei possessoris sit
melior conditio. Hinc juxta Lay-
manum obligandus deceptor nos-
ter erit.

Contra eundem facit secundò, 29
donatores videntur ad donationem
permoti ex hac deceptio, tan-
quam causa motiva & principali,
sed talis donatio juxta disputata est
nulla. prob. ma: etiam ditiora mo-
nasteria & opulentiores Illustres
personæ, non solent cuicumque ve-
nienti pauperi studioso dare tale-
rum, integrum florenum; sed ad
summum quindecim crucigeros,
aut medium florenum: ergo ad ex-
cessum supra hanc ordinariam Elec-
mosynam à deceptioe ut causa
motiva principali fuerunt deter-
minati.

Contra est tertio. Talis deceptio 30
dedit saltem causam huic donationi:
ergo ut illis illata injuria reparetur,
deceptor debet restituere excessum.

Contra est quarto. Licet exces- 31
sus respectu cujuslibet donatoris
non excedat florenum, aut me-
dium, & hæc quantitas videatur
parva respectu opulentorum, &

hinc seorsim considerata ad restitutionem non obliget sub mortali, tota tamen ex singulis his minutis furtis conflata summa est magna habens se ad modum bonorum incertorum, atqui de bonis incertis mala fide acquisitis habetur in *cap. cum tu, de usuris*, & *cap. Nemo, qui capit 14. q. 5.* ejusmodi bona esse pauperibus applicanda: ergo etiam ista, quia bonum communitatis exigit, ut nemo ex suis delictis aliquod lucrum capiat.

32 Hactenus allata contra nostrum deceptorem; pro illo autem stat Lessius *n. 132. loc. cit.* asserens, ejusmodi pauperes, qui fictione sanctitatis, infirmitatis &c. quaedam impetrant, ad restitutionem non esse obligandas, eo quod hoc onus eisdem decepti donatores non videantur imponere, vel ob liberalitatem, benevolentiam, amicitiam, vel eorum paupertatem, vel quia res jam sunt absumptæ, vel donatariis difficilis sit restitutio.

Hæc Lessii opinio licet non videatur habere locum, quando quantitas fraudibus obrenta valde magna est; admittenda tamen illa videtur respectu opulentorum, si quantitas extorta florenum non excedat, prout in nostro casu respectu singulorum contigit. hinc.

Ita pro se studiosus noster argumentatur, in hoc casu prudenter judico donatores tanquam opulentos nolle se obligare ad restitutionem, eo quod considerata illorum opulentia excessus fraudu-

lenter obrentus non habeat rationem materię gravis;

Secundò si etiam tota summa Excessus in simul computetur, necdum illa videtur habere rationem materię gravis. Quod probat: ad furtum mortale & graviter obligans ad restitutionem, si à diversis & diverso tempore fuerit factum, requiritur longè major quantitas, quàm aliàs sufficiat ad mortale & sub gravi ad restitutionem obligans uno actu commissum furtum: atqui hæc tota summa fuit per partes, & à diversis insuper valde opulentis patronis ablata: ergo longè major ad illam requiritur quantitas. Præsertim cum teste Patre Friderico Inninger *de restit. q. 3. art. 4.* Molina asseret, furtiva parva (qualia sunt ista habito respectu ad opulentiam donatariorum) diversis facta sæpè excusari à peccato ob tacitum consensum, & licentiam eorum, quibus fiunt.

Ad rationes sibi contrarias respondet, & quidem authoritati Laymani opponit Lessium, Molinam, & Patrem Inninger: ad secundo loco propositum, concedit deceptionem fuisse causam motivam principalem respectu excessus, & hinc per se donationem esse nullam: ex benevolo tamen affectu donantium, qui restitutionis onus eidem remittunt, retineri hanc summam à se posse. Idem reponit ad tertio loco adductum contra se argumentum.

Ad quartum reponit dari hanc obli-

obligationem, ut bona incerta ex pauperi remiserint, quod ille in his delicto in pauperes distribuatur, donationibus de tam opulentiis suis nisi illarum domini ipsi possessori patronis jure merito praesumit. malae fidei, tanquam vero cuidam

CASUS XI.

De Aulico multis & magnis furtis gravato.

Titius Aulicus confessarium advocat, eique inter alia confitetur, gravissimam se pecuniae summam multorum millium successu temporis principibus suffuratum ea dexteritate fuisse, ut nunquam in furti suspicionem venerit: ad restitutionem autem adigi se non posse eam de causa praetendit; quia hac ratione sui filii statum, quem ipse altius evexerat, prosequi non possent; tum quia etiam famam, bonum ordinis multo altioris, tam apud Principem quam apud uxorem & liberos perderet, qui vix credituri essent, opes malis artibus partas esse a Marito & parente suo, pro virorum honestissimo, aequissimoque semper habito.

Q. 1. An jactura status excuset a restitutione?

Q. 2. Quandonam jactura boni nominis excuset?

Q. 3. An noster Titius sit hoc casu excusatus?

SYNOPSIS.

§. I.

Resolvitur primum quaesitum.

An jactura status excuset a restitutione?

1. **A**licae circumstantiae omnino excusant, aliae dilationem restitutionis inducunt.
2. Ad omnimodam excusationem a restitutione requiruntur plura, quam ad dilationem.
3. Proponitur ratio excusans a restitutione ex jactura status mutata.
4. Videndum in similibus casibus, non status sit juste, vel injuste acquisitus.
5. Juste acquisitus inducit dilationem restitutionis ad aliud tempus.
6. Aliter de injuste acquisito dicendum.
7. Si juste acquisitus, alii communiter judicant, differri restitutionem posse.
8. Si partim juste partim injuste comparatus fuerit; ex parte dimitendus erit.
9. Hec universalis doctrina applicatur nostro casui.

§. II.